GHAWDEX FIL-ĠIEH TA' WILIEDU

(Taħdita ta' A. Cremona, D. Litt. (Honoris Causa) li kellu jagħmel Għawdex minn fuq ir-Rediffusion fis-26 ta' Mejju, l-għada tas-Soirée d'Honneur li saritlu fil-B. I., Għawdex b'ġieħ għeluq it-tmenin sena ta' ħajja bieżla u li mħabba xi ċirkustanzi baqgħet ma saritx).

Meta jien u xi kittieba Għawdxin oħra xi snin ilu konna mistednin mill-Professur Aquilina, Għawdxi ieħor, biex nitkellmu minn fuq ir-Rediffusion bħala Tifkira tal-Ftuħ ta' Stazzjon tar-Rediffusion f'Għawdex, jiena bħala suġġett kont għażilt *Għawdex fi Ċkuniti*, u deherli li kien suġġett li fuqu stajt nitkellem minn qiegħ qalbi, għax mindu d-destin ġagħalni, minn ċkuniti 'l hawn u 'l hinn, nitbiegħed minn dik id-daqsxejn ta' Gżira, għalkemm mhux għalkollox, jiena ħassejt li t-tifkira ta' dawk is-snin ta' torbiti — ta' hena li ma nħallathiex ma' l-aqwa pjaċiri li ħassejt band'oħra kienet għalija issarraf xi ħaġa wisq iżjed minn dawk il-ħwejjeġ li bihom edhejt bnadijiet oħra, u minnhom ġarrabt il-ħlewwa ta' din il-ħajja, b'dak li tista' toffri il bogħod minn dik id-daqsxejn ta' gżira, li l-akbar pjaċiri li tista' toffri lill-qalb huma dawk li bihom żejnitha n-natura.

Illum jien kelli okkażjoni oħra li biha għandi għalfejn inżid mat-tifkiriet għeżież ta' art twelidi u dawn huma ta' dawk il-ħbieb kompajżani tiegħi, li xi xahar ilu għoġobhom jistidnuni biex jagħtuni dak il-ġieħ u ferħ li dehrilhom joffruli għall-ħidma tiegħi fil-qasam tax-xogħolijiet letterarji tiegħi sew sew matul dawn l-aħħar 48 sena, u li fihom jiena tajt ruħi għall-koltivazzjoni tal-Lsien Malti.

Tkun ħaġa wisq xierqa u flokha, iżda, li jiena f'din l-okkażjoni nfakkar ukoll, li sabiex illum wasalt, wara tant żmien, biex inwettaq b'dan ir-risq il-ħidma tiegħi għall-ġid ta' l-Lsien Malti, jiena kelli inkoraġġiment u għajnuna ta' wieħed mill-aħjar studjużi tal-Malti, li b'xorti tajba tagħna, l-Għawdxin, għax il-biċċa l-kbira ta' ħajtu fostna l-Għawdxin u li tista' tgħid, Għawdex kien sar daru u pajjiżu. Jien irrid ingħid għall-mejjet u qatt minsi, is-Sur Ġanni Vassallo, tip ta' bniedem ġentlom, li daqs kemm kien għaref daqs hekk ieħor kien umli, bniedem li tiegħu tinsab tifkira għażiża mal-ħajt tad-dar fejn hu baqa' jgħix l-aħħar snin ta' ħajtu, tifkira imwaqqfa mill-ammiraturi Għawdxin li għalih bil-ħaqq kollu kellhom l-akbar qima.

F'din l-okkażjoni, li għalija hija waħda mill-paġni għeżież ta' ħajti, jiena kelli x-xorti niltaqa' ma' nies Għawdxin bħali, imma mhux ta' żmien ċkuniti, nies, imma, li jafuni u li saru ħbieb għeżież tiegħi daqs dawk ta' tfuliti, għax xi wħud minnhom ħadmu miegħi fil-qasam tal-koltivazzjoni u progress tal-Lsien Malti; oħrajn li saru jafuni b'riħet l-istudju tal-Malti — nies li fi ċkuniti kienu għadhom ma dehrux fix-xena ta' din il-ħajja, iżda

imbagħad quddiem għajnejja dehru f'daqqa waħda mħaddnin miegħi b'dak il-ħsieb li l-qalb u l-moħħ tal-bniedem igħaqqad bniedem ma' ieħor bl-akbar ħbiberija f'dak ix-xogħol li jagħmel ġieh lilhom u lil art twelidhom; l-iktar imbagħad meta nies bħal dawn huma ta' l-istess pajjiż, ngħidu aħna Għawdxin bħali.

Jiena f'dawn in-nies ma narax dawk sħabi li l-lum il-biċċa l-kbira ma baqax ħlief l-għażiża tifkira tagħhom, dawn in-nies illum mhumiex dawk il-ħbieb li magħhom kont nilgħab, ngħaddi l-granet magħhom fis-sajf fuq ix-xtut ta' Marsalforn, ninżel magħhom il-Lunzjata naqbad iż-żrinġijiet, nitla' fuq il-għolja ta' Gelmus niġbor it-tafal u l-ġebel għall-presepju, nispara l-maskli fuq il-bjut fil-festi, niskarta mill-iskola; mhumiex dawk il-ħbieb li magħhom doqt l-hena ta' tfuliti, imma ħbieb u sħab li magħhom jiena marbut b'dak l-ideal li jgħollina 'l fuq minn din il-ħajja ta' idejiet materjalistiċi, u mliena bl-isbaħ ispirazzjonijiet għall-progress ta' lsienna u ta' riżq għal pajjiżna. Fost dawn iż-żgħażagħ u rġiel li l-lum huma sħabi tal-kitba Maltija, ngħodd ukoll oħrajn iċken minni li qed jagħmlu ġieh lil pajjiżna bil-karriera sabiħa li għandhom jew li għamlu u li l-lum fil-ħajja soċjali tagħhom qegħdin igħollu l-isem u l-importanza ta' Għawdex bl-ispirtu patrijottiku tagħhom, li jixbah lil dak ta' missirijietna ta' żmien, saħansitra, ir-Rumani meta Għawdex kien Muniċipju għalih.

Dawn il-ħbieb kompajżani tiegħi li xahar ilu ferħuli f'għeluq snieni, kif ukoll għax-xogħol li s'issa s-Sema tagħni x-xorti li nagħmel għall-ġid u progress ta' lsien pajjiżi, jien ħadtilhom b'idejhom u fraħt bihom għax-xogħol li ħadmu għall-istess ideal tiegħi. Dawk iż-żgħażagħ li għad għandhom quddiemhom triqat u għoljiet li minnhom għad iridu jgħaddu, jien nixtiqilhom ħajja twila u risq fl-ideal sabiħ tagħhom. Il-lum dawn jistgħu jgħidu li huma jirrappreżentaw dawk ix-xtieli li kien żara' mitejn sena u fuqhom il-pijonier tal-Kitba Maltija, Agius De Soldanis, li, qabel il-magħruf lessikografu u grammatiku Vassalli, ħadem l-ewwel vokabularju Malti, li għadu manuskritt, xi proverbi Maltin, u xi kotba żgħar ta' grammatika Maltija. F'dawn iż-żgħażagħ jiena nara, għalhekk, l-isbaħ mera ta' dik il-ħeġġa u ħidma ta' De Soldanis u ta' xi oħrajn ta' qabel dawn iż-żgħażagħ kittieba Għawdxin li bil-kitba tagħhom kienu minn ta' l-ewwel fost l-Għawdxin li bdew igħammru u jżejnu l-letteratura Maltija, bħalma, huma l-Mons Dun Alwiġ Vella bir-rakkonti storiċi tiegħu, u l-Mons. Dun Ġużepp Farrugia, li għadu mimli bil-għomor u li l-pinna tiegħu, għall-proża u versi Maltin għadha ħajja. Il-għadd ta' dawn il-poeti żgħażagħ, li fosthom Għawdex għandu l-unur li jgħodd ukoll poetessa li l-versi tagħha żejnu, ma' dawk ta' oħrajn, l-antoloġija tal-Musa Maltija, jidher biżżejjed kbir fost dawk ta' oħrajn li b'isimhom Malta għandha biex tiftaħar. Il-għadd tagħhom, narġa' ngħid, għaċ-ċokon tal-gżira tagħna, huwa biż-żejjed kbir, iżda barra milli huwa kbir fin-numru, daqshekk ieħor ta' valur speċjali fil-

prosodija Maltija.

Lill-pajjiżani Għawdxin oħra li isimhom hu magħruf biżżejjed fil-karriera soċjali tagħhom nixtiqilhom riżq u progress fil-ħidma tagħhom għall-ġid u ġieh tal-Gżira t'Għawdex. Għalkemm xi ħadd jew xi wħud minnhom illum jinsabu fil-mistrieħ, wara żmien twil ta' ħidma professjonali, huma ma stmerrewx imiddu għonqhom għal xogħol patrijottiku bl-akbar sa rifiċċju ta' saħħithom u interessi privati; lil dawn ukoll, narġa' ngħid nixtiqilhom ir-riżq fix-xogħol amministrativ u professjonali tagħhom. Xogħolhom għandu jibqa' jissemma, u isimhom ikun maħżuż b'ittri tad-deheb fl-Istorja ta' Għawdex, bħalma hu u jibqa' l-isem ta' nies kbar Għawdxin, jew ta' demm Għawdxi, bħal tal-pitturi Mikiel Busuttil, midfun Għawdex, ta' ibnu Salvu, li miet Ruma, u ta' ħuh Klement, ta' Sir Pietru Pawl Pace, Isqof ta' Għawdex, u wara Arċisqof ta' Malta, ta' Sir Mikel'Anġ Refalo, ta' Sir Arturo Mercieca, li għadu mimli bil-għomor, u ta' oħrajn li għamlu ġieh lil art twelidhom għall-ħidma tagħhom ta' moħħ u xogħol ieħor patrijottiku, fosthom ta' min isemmi lil Monsinjur Dun Ġużepp Farrugia, li kien Segretarju ta' l-Isqof, bniedem imsemmi sal-lum għall-għerf tiegħu, kif ukoll ma' dan nistgħu nsemmu lill-latinisti Għawdxin, Dun Lawrenz Cutajar u dan l-aħħar il-Monsinjur Dun Salv Attard, tliet saċerdoti Għawdxin li kienu iż-żina tad-Dijoċesi ta' Għawdex.

Fost oħrajn Għawdxin studjużi u kittieba tal-Malti ta' żmienna, u li kieku ma mietx hekk ħesrem konna naraw xogħlijiet tiegħu li kienu jiswew mhux ftit għall-istudju tal-Malti, nista' nsemmi l-ħabib tiegħi tal-qalb, l-avukat Ġużè Micallef, Għawdxi bħalna, u li wara mewtu ħalla, għalkemm fi tfulitu, lil ibnu, li fl-istudji filoloġiċi tiegħu kompla x-xogħol ta' missieru b'dik il-ħeġġa u ħidma li s'issa taw l-isbaħ frott. Ma' dawk fost l-Għawdxin li għamlu isem, u jkomplu jagħmlu isem, ma rridx inħalli barra lir-rumanzier Laurent Ropa, wild Għawdex, li bir-rumanzi uversi tiegħu bil-Franċiż żejjen isem art twelidu fost l-akkademiċi ta' Franza; flaħħarnett ma rridx ninsa lil ħabibi, il-Professur Ġużè Aquilina, Professur tal-Letteratura Maltija u tal-Lingwistika, li barra milli għamel ġieh lilu nnifsu bix-xogħol li s'issa tana fl-istudji filoloġiċi tiegħu, għaraf iqiegħed u jirfed il-Malti fuq pedestall li qajla jista' jiġġarraf minn fuqu. Iżda l-aqwa mertu tiegħu huwa dak li bil-ħidma propagandistika tiegħu, għaqqad l-isbaħ Armata ta' żgħażagħ kittieba, fosthom Għawdxin, li b'xogħolhom illum qed iżejnu l-Letteratura Maltija.

Jalla l-moħħ Għawdxi jibqa' jaħdem għall-ġieh tal-Gżira u għall-progress ta' lsienna bħalma s'issa wera u qed juri fix-xogħlijiet sbieħ tiegħu; jalla, bħalma naraw fl-isvilupp kummerċjali, amministrattiv, soċjali u ekonomiku ta' Għawdex, dan il-moħħ Għawdxi jibqa' miexi bil-qlugħ miftuħin u b'riħ ta' risq lejn ix-xefaq sabiħ tad-destin tiegħu biex dejjem inkunu nistgħu ngħidu – '*Aħna Għawdxin u kull wieħed minna għandu għalfejn jiftaħar li hu Għawdxi*'.